

Митрополит Иларион оглави представянето на сборника за възсъединението на Киевската митрополия с Руската Църква през XVII в.

На 16 септември 2021 г. в рамките на конференцията на Синодалната библиейско-богословска комисия «Световното Православие: първенството и съборността в светлината на православно вероучение» в залата «Свети Сергий» на Храма «Христос Спасител» се състоя представяне на сборника «Възсъединението на Киевската митрополия с Руската Православна Църква. 1676–1686 гг. Изследвания и документи».

Изданието на сборника, подготвен от църковно-научния център «Православная энциклопедия», стана историко-каноничен отговор на събитията, свързани със заявлението на Константинополската Патриаршия за «отмяна» на синодалното решение от 1686 г. относно преминаването на Киевската митрополия в юрисдикцията на Руската Православна Църква и «признаването на автокефалията» на разколническото формирование «ПЦУ». В сборника са представени 246 документи, от които 200 никога не са били публикувани. Всички документи са внимателно проучени и снабдени в повечето случаи с научен коментар, а където е необходимо, и с нови преводи на съвременен руски език.

Както отбеляза в **словото си пред участниците** председателят на Отдела за външни църковни връзки на Московската Патриаршия митрополит Волоколамски Иларион, представеното издание е най-пълното събрание на документите, свързани с историята на възсъединението на Киевската митрополия с Руската Православна Църква.

«Този колективен труд е обединен от една възвишена идея: на примера на един важен, но частен проблем на църковните и дипломатическите взаимоотношения да се демонстрира единството на Руската Църква, а също и духовното, цивилизационно и историческо единство на народите на Светата Рус в обективната светлина на документите и историческите факти. Както Мџхета за Грузинската Църква и Печ за Сръбската, за Руската Църква историческа люлка и първенстваща катедра е древният Киев. Нашите летописци и духовни писатели са го наричали с любов «Майка на руските градове». Преместването на митрополитската катедра във Владимир, а след това и в Москва през XIII-XIV в. е било предизвикано от историческите сътресения на монголското нашествие и разорението на Киевска Рус. Но и във Владимир, и в Москва Предстоятелите на Руската Църква винаги са помнели своята историческа катедра и са запазвали нейното име в своята титла. За това единство е помнела и строго го е пазела и Светата Константинополска Църква, в чиято юрисдикция през онези векове все още е била Руската Църква. Историята познава факти, когато Константинополските Патриарси са се изправяли срещу опитите на феодалните руски князе да разделят Киевската митрополия. Те са бранели и утвърждавали нейните граници като едно неразделно цяло въпреки промените в политическите граници и появата на нови държави», подчерта архипастирят.

Владика Иларион посочи, че временното разделение на Руската Църква през XV-XVII в. станало едно от печалните събития, свързани със сближаването на Константинополската Патриаршия с католиците, безславната Флорентийска уния от 1439 г. и последвалото скоро след това падение на Константинопол..

«Под влияние на Константинополската Църква и с активното съдействие на властите на Жеч Посполита православната йерархия на нейна територия също минала към уния с Рим. Оттогава положението на Православието на територията на Полско-Литовската държава започнало постоянно да се влошава, а след сключването на Брестската уния през 1596 г. против православните в западноруските земи се развихрили истински гонения. Преследването на йерарсите и духовенството, заграбването и закриването на храмовете, масовите случаи на насилия и мъчения, дискриминацията и терорът над православното население – всичко това в драматична, нагледна форма е описано в историческите извори. Въпреки че към момента на установяване на османско владичество Константинополските Патриарси се завърнали към Православието, те, потискани от своите поробители, отслабени и лишени от държавна подкрепа, вече не са имали възможността да попречат на гоненията или да окажат на своето страдащо паство в Малая и Беляя Рус съществена подкрепа», напомни председателят на ОБЦС.

Той отбеляза, че в сборника са влезли в това число и свидетелства на йерарси, духовници,

монаси, миряни от онова време. «Това са живи гласове на очевидци, за които може да се каже с думите на Евангелието: «Ако те замлъкнат, то камъните ще завикат (Лк. 19:40)», подчерта йерархът.

«През онези страшни години, за няколко десетилетия нетърпимост и открито насилие унията погълнала исторически православните земи на Десния бряг на Днепър. Твърде тежкото положение на Православието на Десния бряг накарало Киевската митрополия да търси възсъединение с Московската Патриаршия, възстановяване на пълнотата на Руската Църква. Това възсъединение, извършило се през 1686 г., не само спасило Православната Църква в западноруските земи от окончателно унищожение, но и съдействало за духовния, богословски и образователен разцвет на единната Руска Църква», констатира владика Иларион.

Председателят на ОВЦС обърна внимание на слушателите на това, че актът на прехвърляне на Киевската митрополия в юрисдикцията на Московския Патриарх през 1686 г. е бил запечатан със Синодално решение на Константинополската Църква и е получил незабавно признание от страна на всички Поместни Православни Църкви. «Разбира се, и в самата Константинополска Църква фактът на прехвърлянето на Киевската митрополия в юрисдикцията на Руската Църква не е бил подлаган на съмнения. За това има многобройни потвърждения в официалните документи и издания от XVIII-XIX в.», подчерта той.

«Корпусът на издадените от нас документи доказва за пореден път, че нито в преговорите на руските дипломати с Константинополската Патриаршия по въпроса за прехвърлянето на Киевската митрополия, нито в преписката със свещеночалието и политическото ръководство на Левия бряг, нито в самите документи на Константинопол, потвърждаващи това прехвърляне, не е ставало и дума за някакъв временен или ограничен характер. Едва през 2018 г., в навечерието на своето незаконно нахлуване в Украйна, Константинопол направи опит да преразгледа акта от 1686 г. и да го окачестви като уж временно, поради крайна необходимост, предоставено разрешение на Московската Патриаршия да ръкополага Киевските митрополити. При това днешните исторически документи на Фенер предизвикват най-малкото недоумение», констатира владика Иларион.

Представеното на обществеността издание на документите е силно с изследователската си част, отбеляза владика Иларион: «Публикуваните в него дълбоки самостоятелни изследвания са сериозен принос за разбирането на контекста на историческите събития и документите, свързани с възсъединението на Руската Църква през 1686 г. Та нали не е достатъчно само да публикуваш документи от архивите, колкото и цялостно да го правиш. Да възстановиш грижливо, внимателно и правдиво техния исторически контекст – това е мисията на истинския учен. В издаването на тази книга аз виждам успех на нашите отечествени учени и се радвам на възможността да ги поздравя с този успех».

Председателят на ОВЦС е уверен, че днес все още се запазва възможността за провеждане на

свободна и обективна научно-историческа дискусия, от която през 2018 г. Константинополската Патриаршия директно и недвусмислено се е отказала.

«Ние с удовлетворение следим отзивите за нашето издание в научните среди и критиката му – досега за съжаление с откъслечен, фрагментарен характер. Знаем, че издание от подобен род – макар и не толкова фундаментално и представително – се готви с подкрепата на Константинополската Патриаршия. Радвам се, че нашето издание е дало тласък на дискусията – колкото и пристрастна да е реакцията на нашите опоненти – по една изключително важна не само за историята на Руската Църква, но и за единството на цялото световно Православие тема. Твърдо съм убеден, че нашата отечествена наука има най-добри позиции и най-голям потенциал да участва в тази дискусия», каза митрополит Иларион.

Изказалият се след него ръководител на Църковно-научния център «Православная энциклопедия» С.Л. Кравец разказа за работата над изданието и се спря подробно върху избора на хронологическите рамки на сборника документи. Той напомни на слушателите в колко сложни исторически условия е било взето решението за завръщане на Киевската митрополия в състава на Руската Православна Църква: тук е и ужасяващото положение на православните християни под властта на Жеч Посполита, принуждаването им към уния, и фактът, че в един момент на тази територия не е останал нито един православен йерарх. А през 1676 г. (именно с тази дата започва подборката документи в книгата) в Жеч Посполита на православните християни е било забранено да общуват с Константинополската Патриаршия под заплахата от смърт и конфискация на имуществото. «След това да се говори за някакво влияние на Константинополската Патриаршия върху ситуацията с Киевската митрополия е невъзможно, защото това е било равно на държавна измяна», констатира С.Л. Кравец.

При това той отбеляза, че решението за обратното приемане на Киевската митрополия в състава на Руската Православна Църква е било твърде трудно, защото в Русия са разбирали колко сериозно изпитание и очевиден товар ще бъде това за Московското царство. Както се знае, практически веднага след завръщането на Киевската митрополия в състава на Руската Църква там са започнали да изпращат огромни кервани със средства за поддръжка и възстановяване на местните храмове и манастири. Освен това било ясно, че Жеч Посполита по този начин ще се сдобие с лост за влияние върху Московското царство, защото ще може да разглежда православните християни на своя територия донякъде като заложници.

«Било е свършено очевидно: Московската държава като единствена суверенна православна страна е длъжна да защити православните християни в Жеч Посполита, още повече, че ставало дума за православни, които по-рано са били неразривна част от Руската Църква – подчерта ръководителят на ЦНЦ «Православная энциклопедия». – Това не се е поставяло под съмнение. Но преди възсъединението всички опити те да бъдат защитени са се сблъскали с един отговор и в книгата ние много пъти го цитираме в докладите на руските посланици: «А на нас ни казват – това не е ваша работа. Това са поданици на Жеч Посполита и какво отношение имате вие към тях?»

Сборникът завършва не с получените от Константинополската Патриаршия грамоти, а с извадка от сключения от Московското царство приблизително по същото време Договор за вечен мир с Жеч Посполита, където се говори за защита на православните.

«Извадката от този договор се е размножавала отделно и нашите посланици, отправяйки се за Варшава, я раздавали по пътя си в енориите, във всички градчета, за да могат православните християни да апелират към обещанията на полския крал да не ги притеснява, тъй като апелването към руския цар според този договор е легитимно – спомена С.Л. Кравец. – Трудно е каже, какво щеше да се случи, ако това (възсъединението на Киевската митрополия с Руската Църква – бел. ред.) не се беше случило, но аз кой знае защо съм сигурен, че ако я нямаше тази защита – политическа, юридическа, ако не беше онази огромна икономическа подкрепа, която Московското царство и Руската Църква са започнали да оказват на Православието в земите на Жеч Посполита, то е щяло да бъде унищожено от униатството до край. И донякъде това е било осъзнавано и в Константинополската Църква, защото в едно от посланията се казва: ние прехвърляме Киевската митрополия на Руската Църква, защото не искаме да отговаряме пред Божия Престол за унищожаването на православните».

Заместник-председателят на Отдела за външни църковни връзки на Украинската Православна Църква протойерей Николай Данилевич се обърна към участниците на представянето посредством видеовръзка.

Отбелязвайки важността на изданието и огромната работа по неговата подготовка, той спомена, че **сборникът вече е бил представен в Киев** и е предизвикал много голям интерес, и то не само от страна на специалистите, а от целия църковен народ.

Спомняйки си ситуацията, свързана с антиканоничните действия на Константинополския Патриарх в Украйна, протойерей Николай Данилевич отбеляза: «Минаха повече от две години от трагичните за нас събития. Сега, когато страстите поутихнаха и се уталожиха, дошло е време спокойно да осмислим кризисните теми в междуправославните отношения, еклисиологичните въпроси, да вървим именно по църковен, а не по политически път. Това наистина е много важно».

След като констатира със съжаление, че в православния свят засега няма обща готовност за съборно решаване на съществуващите проблеми, той подчерта: «Църковната история продължава. И трябва да се решават проблемите, които са на зряло».

«Благодаря ви много за този труд и днешната конференция, за това, че Руската Православна Църква се изявява като флагман на православния свят в защитата на каноничния ред. Дай Боже в бъдеще всички тези усилия да доведат до решаване на проблемите, които съществуват днес».

резюмира ораторът.

Правейки равносметка, председателят на Отдела за външни църковни връзки на Московската Патриаршия митрополит Волоколамски Иларион отбеляза: «Вие справедливо казахте, че историята на Църквата продължава. И ние сме участници в тази история. Един ден след триста година нашите речи и изказвания ще се четат от нашите потомци, както ние днес се обръщаме към документи с 300-годишна давност. И докато историята продължава, ние трябва да реагираме на това, което се случва. Реакция на събитията в православния свят е в частност и нашата конференция».

Служба «Комуникация» на ОВЦС

Източник: <https://mospat.ru/bg/news/88048/>